

Duurzame ontwikkeling in de Europese Unie

Voortgangverslag 2009 over de Europese strategie voor duurzame ontwikkeling

Samenvatting

Samenvatting

Inleidende noot: Dit document is een vertaling van de samenvatting van het '2009 monitoring report of the EU sustainable development strategy', dat alleen in het Engels is gepubliceerd en beschikbaar is op de [website van Eurostat](http://ec.europa.eu/eurostat/sustainabledevelopment). De inhoudsopgave van het volledige verslag is opgenomen in bijlage 2 van de voorliggende publicatie. Gedetailleerde statistische gegevens en meer informatie zijn te vinden op <http://ec.europa.eu/eurostat/sustainabledevelopment>.

Duurzame ontwikkeling is een fundamentele en overkoepelende doelstelling van de Europese Unie, die erop is gericht om de kwaliteit van het leven en het welzijn van huidige en toekomstige generaties voortdurend te verbeteren door economische ontwikkeling, milieubescherming en sociale rechtvaardigheid met elkaar te verbinden.

Met de EU-strategie voor duurzame ontwikkeling (2006) is één samenhangende strategie ontwikkeld om de uitdagingen van duurzame ontwikkeling op een meer doelmatige wijze het hoofd te bieden. In deze strategie wordt opnieuw bevestigd dat het algemene doel is om de kwaliteit van het leven van burgers voortdurend te verbeteren door middel van duurzame gemeenschappen die hulpbronnen efficiënt gebruiken en beheren en het ecologisch en sociaal innovatiepotentieel van de economie aanboren en op die manier de welvaart, de instandhouding van het milieu en de sociale cohesie bevorderen.

Het meten van de vorderingen op weg naar duurzame ontwikkeling is een integraal onderdeel van de EU-strategie voor duurzame ontwikkeling, en Eurostat heeft als taak om elke twee jaar een voortgangsverslag op te stellen op basis van de EU-indicatoren voor duurzame ontwikkeling. Tot dusver heeft Eurostat twee voortgangsverslagen gepubliceerd, in december 2005 en oktober 2007. In dit derde verslag worden de vooruitgang die is geboekt bij de verwezenlijking van de doelstellingen en de voornaamste uitdagingen van de strategie in kaart gebracht.

In de EU-strategie voor duurzame ontwikkeling zijn doelstellingen en concrete streefcijfers vastgesteld die bedoeld zijn om de Europese Unie op het spoor van duurzame ontwikkeling te zetten. Op basis van deze doelstellingen en streefcijfers wordt in dit verslag beoordeeld of de EU in de juiste richting beweegt. De aanpak die hierbij wordt gehanteerd, is in essentie kwantitatief van aard, waarbij de stand van de EU-indicatoren voor duurzame ontwikkeling per oktober 2008 als referentie worden gebruikt. Deze beoordeling vormt een aanvulling op de beleidsanalyse die wordt gegeven in het voortgangsverslag van de Commissie over de tenuitvoerlegging van de strategie van de Europese Unie voor duurzame ontwikkeling¹.

De huidige economische en financiële crisis maakt het in een aantal opzichten moeilijk om de tenuitvoerlegging van de EU-strategie voor duurzame ontwikkeling te monitoren. De recente economische turbulentie kan in potentie dramatische veranderingen teweegbrengen in veel van de domeinen waarop de hier gepresenteerde EU-indicatoren voor duurzame ontwikkeling betrekking hebben. Maar de verstoringen hebben zich te kort geleden voorgedaan om een betrouwbare beoordeling van hun impact op de indicatoren te kunnen maken.

In de EU-strategie voor duurzame ontwikkeling wordt het algemene doel om de kwaliteit van het leven te verbeteren opnieuw bevestigd

Het meten van de vorderingen op basis van de EU-indicatoren voor duurzame ontwikkeling is een integraal onderdeel van de strategie

De huidige economische en financiële crisis zijn te recent om in de indicatoren tot uiting te komen

Bij de meeste indicatoren heeft de evaluatie betrekking op de periode tot 2008 of eerder, waardoor op zijn best alleen de vroegste indicaties van de gevolgen van de crisis in de beoordeling tot uiting komen. In het voortgangsverslag van 2011 zal kunnen worden uitgegaan van meer volledige gegevens en zal beter kunnen worden geanalyseerd hoe de crisis de voortgang op weg naar duurzame ontwikkeling in de EU heeft beïnvloed.

Op weg naar duurzame ontwikkeling in de Europese Unie

Van de meer dan honderd indicatoren die in dit verslag worden gepresenteerd, zijn er elf geïdentificeerd als kernindicatoren. Deze kernindicatoren zijn bedoeld om een algemeen beeld te geven van de vorderingen die de EU heeft geboekt bij de verwezenlijking van de in de EU-strategie voor duurzame ontwikkeling vastgestelde doelstellingen en streefcijfers. Een evaluatie van de voortgang sinds 2000 op basis van de kernindicatoren laat een nogal gemengd beeld zien.

Gebied waarop de kernindicator betrekking heeft	Kernindicator	Evaluatie van de verandering (EU-27)
Sociaaleconomische ontwikkeling	Groei van het bbp per hoofd van de bevolking	
Klimaatverandering en energie	Uitstoot van broeikasgassen*	
	Verbruik van hernieuwbare energie	
Duurzaam vervoer	Energieverbruik van de vervoerssector in verhouding tot het bbp	
Duurzame consumptie en productie	Productiviteit van hulpbronnen	
Natuurlijke hulpbronnen	Populaties alledaagse vogelsoorten**	
	Instandhouding van visbestanden***	
Volksgezondheid	Gezonde levensjaren****	
Sociale integratie	Risico op armoede****	
Demografische veranderingen	Arbeidsparticipatie van oudere werknemers	
Mondiaal partnerschap	Officiële ontwikkelingshulp*****	
Goed bestuur	[Geen kernindicator]	:

* EU-15

** Op basis van 19 lidstaten

*** In de noordoostelijke Atlantische Oceaan

**** EU-25, vanaf 2005

***** Vanaf 2005

LEGENDA:

duidelijk positieve verandering/op koers

gematigd negatieve verandering/ver van het streefpad

geen of gematigd positieve verandering/dicht bij het streefpad

duidelijk negatieve verandering/verdere verwijdering van het streefpad

:

contextuele indicator of onvoldoende gegevens

NB: De evaluatiebeginselen die in deze publicatie zijn gehanteerd, worden beschreven in bijlage 1.

Duidelijk positieve veranderingen

De recente ontwikkelingen kunnen als positief worden beoordeeld wanneer we kijken naar de twee kernindicatoren voor 'sociaaleconomische ontwikkeling' en 'duurzame consumptie en productie'. Tussen 2000 en 2008 groeide het **bbp per hoofd van de bevolking** in de EU-27 met gemiddeld 1,8% per jaar, waarbij het groeipercentage in de periode van economische opleving van 2003 tot 2007 toenam. Deze gunstige ontwikkeling heeft geleid tot een toename van de **productiviteit van hulpbronnen**, de kernindicator voor het gebied 'duurzame consumptie en productie'. Terwijl het gebruik van hulpbronnen (gemeten in binnenlands materiaalgebruik) jaarlijks met een lager percentage groeide dan het bbp, nam de productiviteit van hulpbronnen in de EU-27 tussen 2000 en 2005 significant toe, met gemiddeld 1,1% per jaar.

De veranderingen sinds 2000 zijn duidelijk positief wat betreft de groei van het bbp per hoofd van de bevolking en de productiviteit van hulpbronnen

Geen of gematigd positieve veranderingen

Gematigd positieve veranderingen kunnen worden waargenomen in de kernindicatoren voor 'duurzaam vervoer', 'volksgezondheid' en 'demografische veranderingen'. De veranderingen waren niet significant bij de kernindicator voor 'sociale integratie' en voor een van de twee kernindicatoren voor 'natuurlijke hulpbronnen'.

Gematigd positieve veranderingen bij het energieverbruik van de vervoerssector, het aantal gezonde levensjaren en de arbeidsparticipatie van ouderen

Met betrekking tot het gebied 'duurzaam vervoer' vertoont de kernindicator **energieverbruik van de vervoerssector in verhouding tot de groei van het bbp** slechts zwakke tekenen van een relatieve ontkoppeling tussen de energievraag van de vervoerssector en de economische groei. In de periode 2000-2007 nam het energieverbruik van de vervoerssector in de EU-27 met gemiddeld 1,5% per jaar toe. Deze gematigd positieve evaluatie houdt verband met de groei van het bbp (2,1% per jaar in dezelfde periode), die de toename van de energievraag overtrof.

Op het gebied 'volksgezondheid' wijzen de gegevens over de levensverwachting en het aantal **gezonde levensjaren** in de EU-25 op enige vooruitgang in de zin dat de EU-burgers langer en langer gezond leven. Een kind dat in 2006 is geboren, ongeacht of het een meisje of een jongen is, zal gemiddeld naar verwachting 62 jaar zonder handicaps kunnen leven.

De veranderingen op het gebied van de **arbeidsparticipatie van oudere werknemers** in de EU-27 tussen 2000 en 2008 laten een gematigde vooruitgang zien bij de verwezenlijking van de doelstelling dat in 2010 ten minste de helft van de oudere werknemers deelneemt aan het arbeidsproces. Deze positieve trend wijst op een grotere participatie van ouderen op de arbeidsmarkt en een verlaging van de vraag naar pensioenuitgaven.

Met betrekking tot het gebied 'sociale integratie' blijkt uit de kernindicator **risico op armoede** dat het aantal personen dat het risico loopt om in armoede te vervallen in de EU-25 sinds 2005 niet is veranderd. In 2007 leefde een zesde van de inwoners van de EU-25 onder de armoederisicodrempel, die is gedefinieerd als 60% van het gemiddelde equivalente besteedbare inkomen van het land waarin zij leven. Vooral eenpersoonshuishoudens, kinderen en ouderen lopen het risico om in armoede te vervallen.

Zowel het risico op armoede als de omvang van de populaties alledaagse vogelsoorten is relatief gelijk gebleven

Uit de gegevens over de omvang van de **populaties alledaagse vogelsoorten**, een van de kernindicatoren voor het gebied 'natuurlijke hulpbronnen', blijkt dat de index van alledaagse vogelsoorten relatief stabiel is gebleven, hoewel het aantal weidevogels tussen 2000 en 2006 is afgenomen. Dit duidt erop dat de EU nog steeds niet op koers ligt bij het tot staan brengen van het verlies aan

biodiversiteit in 2010.

Gematigd negatieve veranderingen

Bij de twee kernindicatoren voor ‘klimaatverandering en energie’ zijn de veranderingen gematigd negatief. De **uitstoot van broeikasgassen** van de EU-15 lag in 2007 slechts 5% onder de Kyotobasisjaarwaarde en bleef daarmee ruim boven de in het Kyotoprotocol vereiste 8% vermindering tussen 2008 en 2012. Recente prognoses van het Europees Milieuagentschap wijzen er echter op, gelet op de aanmerkelijke vermindering van de uitstoot die sinds 2004 is gerealiseerd, dat de doelstellingen van het Kyotoprotocol zullen worden gehaald. Deze berekeningen zijn gebaseerd op de aanvullende beleidsmaatregelen die de lidstaten al hadden gepland, waaronder het gebruik van koolstofputten en de zogeheten ‘flexibele Kyotomechanismen’ en de toepassing van het emissiehandelssysteem van de EU. Ondanks de toename van het **verbruik van hernieuwbare energie** in de EU-27 in de periode 2000-2007 is het aandeel van hernieuwbare energie in het binnenlandse energieverbruik niet sterk genoeg gegroeid om op het streefpad te liggen.

Gematigd negatieve veranderingen in de kernindicatoren voor het gebied klimaatverandering en energie

Duidelijk negatieve veranderingen

De veranderingen zijn duidelijk negatief in het geval van de tweede kernindicator voor ‘natuurlijke hulpbronnen’, evenals bij de kernindicator voor ‘mondiaal partnerschap’.

Na de lichte verbetering op het gebied van de **instandhouding van visbestanden** tussen 2003 en 2005, namen de totale visvangsten buiten de veilige biologische limieten weer toe tot 21% in 2006. In het algemeen overschreden de visvangsten in alle categorieën ruimschoots de duurzame exploitatieniveaus.

De trends voor de instandhouding van visbestanden en de officiële ontwikkelingshulp van de EU zijn duidelijk negatief

Wat betreft de internationale verplichtingen van de EU is het percentage van het bruto nationaal inkomen (bni) dat de EU-27 aan **officiële ontwikkelingshulp** besteedt tussen 2005 en 2008 gedaald naar 0,4% van het bni, waardoor dit percentage zich verder heeft verwijderd van de tussentijdse doelstelling van 0,56% in 2010. Opgemerkt dient echter te worden dat veel van de andere indicatoren voor ‘mondiaal partnerschap’ gunstigere trends laten zien.

: geen kernindicator

Voor het gebied ‘goed bestuur’ is geen kernindicator vastgesteld, omdat geen enkele indicator voldoende robuust en beleidsrelevant werd geacht om een alomvattend overzicht van het begrip ‘goed bestuur’ te kunnen geven.

Gedetailleerd overzicht van de belangrijkste veranderingen

De kernindicatoren bieden een momentopname van de vooruitgang die is geboekt met betrekking tot de belangrijkste uitdagingen van de EU-strategie voor duurzame ontwikkeling. Om een volledig en genuanceerd beeld te krijgen, moet er per gebied worden bekeken welke vorderingen de kernindicatoren laten zien.

Sociaaleconomische ontwikkeling

Op het gebied ‘sociaaleconomische ontwikkeling’ waren de meeste trends in de periode 2000-2007 positief. Het beeld is echter gemengd, en op enkele gebieden is niet meer dan langzame of zelfs geen enkele vooruitgang waarneembaar. De economische groei hield gedurende de hele periode aan, terwijl de regionale verschillen toenamen en huishoudens minder spaarden. De meeste indicatoren voor de

werkgelegenheid laten een vooruitgang zien die in overeenstemming is met de Lissabon-doelstellingen, maar de totale participatiegraad steeg in onvoldoende mate. De arbeidsproductiviteit nam toe en de energie-intensiteit nam af, overeenkomstig de doelstellingen van de EU. Om de doelstelling te verwezenlijken dienen de uitgaven voor onderzoek en ontwikkeling veel sneller te stijgen.

Wanneer het mogelijk zou zijn om de recente economische en financiële crisis in aanmerking te nemen, zou het beeld echter radicaal anders zijn. De meest recente gegevens over 2008 en de prognoses voor 2009 wijzen op een scherpe daling van de economische groei. Hoewel de effecten van de crisis al zichtbaar zijn, zullen deze pas met enige vertraging in de statistieken tot uiting komen.

Tabel 1: Evaluatie van de veranderingen op het gebied 'sociaaleconomische ontwikkeling' (EU-27, vanaf 2000)

Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3
 Groei van het bbp per hoofd van de bevolking	Economische ontwikkeling	
	 Investerings	 Regionale verschillen in het bbp* Besparingen van huishoudens
	Innovatie, concurrentievermogen en eco-efficiëntie	
	 Groei in de arbeidsproductiviteit**	 Uitgaven voor onderzoek en ontwikkeling Energie-intensiteit
	Werkgelegenheid	
	 Werkgelegenheid	 Arbeidsparticipatie van vrouwen Regionale verschillen in werkgelegenheid Werkloosheid

* Vanaf 2001 ** Vanaf 2003

Kernindicator

Tussen 2000 en 2008 groeide het bbp per hoofd van de bevolking met gemiddeld 1,8% per jaar. Tijdens de economische opleving van 2003 tot 2007 stegen de groeicijfers tot 2,7%, waarbij deze veel hoger waren in de Midden- en Oost-Europese landen. Door de economische crisis nam de groei van het bbp per hoofd van de bevolking af tot 0,4% in 2008. In 2009 zal de groei naar verwachting negatief worden: -4,2%. Hoewel ze zijn omgeven met een groot aantal onzekerheden, worden deze ramingen van het directoraat-generaal Economische en financiële zaken ondersteund door recente kwartaalcijfers.

Als gevolg van de economische crisis groeide het bbp per hoofd van de bevolking in 2008 met slechts 0,4%

Economische ontwikkeling

In de periode 2000-2007 nam het aandeel van de totale investeringen in het bbp gematigd toe, met een piek van 21,3% in 2007, voornamelijk dankzij een toename van de bedrijfsinvesteringen. De regionale verschillen in de economische welvaart blijven een uitdaging voor de EU en nemen in de meeste lidstaten nog steeds toe. De spaarquote van huishoudens in de EU-27 vertoonde een relatieve piek in 2001, waarna deze gestaag daalde tot 2007 om in 2008 weer substantieel te stijgen tot een gemiddeld niveau van 11,3%.

Toenemende regionale welvaartsverschillen

Innovatie, concurrentievermogen en eco-efficiëntie

De arbeidsproductiviteit steeg in de periode 2001-2007, maar het percentage waarmee dat gebeurde is na een piek in 2003 gedaald. Bovendien is de energie-intensiteit van de economie tussen 2000 en 2007 aanzienlijk afgenomen en is de doelstelling om de energie-intensiteit jaarlijks met 1% te verminderen niet gehaald. De totale uitgaven voor onderzoek en ontwikkeling bleven met rond de 1,8% van het bbp echter vrij stabiel en lagen daarmee ruim onder de doelstelling van 3% in 2010.

Werkgelegenheid

Afgezien van een korte terugval in 2002 is de werkgelegenheid het afgelopen decennium voortdurend gestegen. Het gemiddelde jaarlijkse groeicijfer moet echter aanzienlijk omhoog om de in de Lissabonstrategie vastgelegde EU-doelstelling van 70% werkgelegenheid in 2010 te halen.

De arbeidsparticipatie van vrouwen is de afgelopen twee jaar juist hoger geweest dan de beoogde tussentijdse waarden op weg naar de verwezenlijking van de doelstelling van 60% in 2010. De spreiding binnen de regionale werkgelegenheidscijfers heeft tussen 2003 en 2007 een verbetering laten zien en is gedaald tot 11,1%, het laagste cijfer ooit. In overeenstemming met de economische cyclus, zij het met een lichte vertraging, nam de werkloosheid binnen de EU tussen 2004 en 2008 af van 9% tot 7%.

Klimaatverandering en energie

De algemene ontwikkeling op het gebied 'klimaatverandering en energie' is sinds 2000 negatief, ook al vertonen diverse indicatoren recentelijk tekenen van verbetering.

Na een periode (2000-2004) dat de uitstoot van broeikasgassen in de EU-15 toenam, zijn de recente ontwikkelingen positief, en de uitstoot lag in 2007 1,4% onder het niveau van 2000. Volgens de prognoses liggen de doelstellingen van het Kyoto-protocol binnen bereik. De broeikasgasintensiteit van het energieverbruik is afgenomen, maar in een bescheiden tempo.

Van de energie-indicatoren heeft alleen de indicator 'warmtekrachtkoppeling' zich positief ontwikkeld. Het verbruik van hernieuwbare energie en biobrandstoffen en het aandeel van hernieuwbare energiebronnen in de opwekking van elektriciteit zijn toegenomen, maar beide in een tempo dat onvoldoende lijkt om de respectieve doelstellingen te verwezenlijken. De energieafhankelijkheid is sinds 2000 aanmerkelijk toegenomen, tot 55% in 2008. Het impliciete belastingpercentage op energie is gedaald, wat niet in overeenstemming is met de doelstelling om de belastingdruk te verschuiven van arbeid naar het gebruik van hulpbronnen.

De uitbreiding heeft de arbeidsproductiviteit gestimuleerd

Langzame groei van de werkgelegenheid

De regionale verschillen in de werkgelegenheidscijfers zijn afgenomen

Tabel 2: Evaluatie van de veranderingen op het gebied 'klimaatverandering en energie' (EU-27, vanaf 2000)

Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3
	Klimaatverandering	
 Uitstoot van broeikasgassen*	: Uitstoot van broeikasgassen per sector	 Broeikasgasintensiteit van het energieverbruik : Mondiale gemiddelde oppervlaktetemperatuur
	Energie	
 Verbruik van hernieuwbare energie	 Energieafhankelijkheid	 Bruto binnenlands energieverbruik Elektriciteitsopwekking uit hernieuwbare energiebronnen Gebruik van biobrandstoffen in het vervoer Warmtekrachtkoppeling** Impliciete belasting op energie

* EU-15

** Vanaf 2005

Kernindicatoren

De uitstoot van broeikasgassen door de EU-15 lag in 2007 5% onder de Kyotobasisjaarwaarde, maar boven de door het Kyotoprotocol vereiste vermindering met 8% tussen 2008 en 2012. Desondanks is de ontwikkeling sinds 2004 niet positief geweest, resulterend in een algehele daling met 1,4% in de EU-15 tussen 2000 en 2007. Volgens de prognoses van het Europees Milieuagentschap kan de Kyotodoelstelling worden bereikt met de bestaande beleids- en andere maatregelen, waaronder het gebruik van koolstofputten. Met aanvullend beleid en het gebruik van de zogeheten 'Kyotomechanismen' zal de EU-15 het streefcijfer naar verwachting overschrijden.

Ondanks de toename van het gebruik van hernieuwbare energie in de EU-27 sinds 2000 is het aandeel ervan in het binnenlandse energieverbruik niet voldoende gegroeid om het streefpad te volgen. Biomassa is verreweg de belangrijkste hernieuwbare energiebron. Biomassa is goed voor bijna 70% van de totale productie van hernieuwbare energie en het aandeel ervan in de totale productie groeit het snelst. Het aandeel van waterkracht, de op een na belangrijkste hernieuwbare energiebron, is de afgelopen jaren gedaald. Wind en geothermische bronnen leveren nog maar kleine bijdragen, hoewel deze bijdragen in absolute cijfers snel groeien.

Klimaatverandering

De uitstoot van broeikasgassen in de EU-27, waarvoor geen Kyotodoelstelling bestaat, was in 2007 vrijwel gelijk aan de uitstoot in 2000. Nadat de Midden- en Oost-Europese lidstaten in de jaren negentig aanzienlijke vorderingen bij het terugdringen van de broeikasgassen hadden gemaakt, steeg de uitstoot in de eerste jaren van het decennium weer, waarna ze na 2004 gestaag verder zijn gedaald, zodat de uitstoot in de EU-27 in 2007 12,5% onder het niveau van het basisjaar uitkwam.

Het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen in de EU-15 verloopt traag sinds 2000, maar de trends zullen naar verwachting positief worden

Matige vorderingen bij het gebruik van hernieuwbare energiebronnen

De uitstoot van broeikasgassen in de EU-27 is met 12,5% gedaald ten opzichte van het basisjaar

Hoewel de emissies van de meeste sectoren tussen 2000 en 2007 afnamen, namen de emissies van de energiesector en het vervoer, de twee grootste emissiebronnen, juist toe, waardoor een deel van de elders gerealiseerde reducties teniet werd gedaan.

Toenemende emissies van de energie- en de vervoerssector

Hoewel de emissies van de energiesector zijn toegenomen, is de broeikasgasintensiteit van het energieverbruik door de overschakeling op brandstoffen met lagere koolstofinhoud afgenomen, zij het langzamer dan in de jaren negentig.

Bescheiden afname van de broeikasgasintensiteit van het energieverbruik

De mondiale gemiddelde oppervlaktetemperatuur was in 2008 0,7 °C hoger dan 150 jaar geleden, al zijn er aanwijzingen dat de snelheid waarmee de mondiale temperatuur stijgt in het afgelopen decennium lager is geworden.

Energie

De afhankelijkheid van de EU-27 van geïmporteerde energie bleef tijdens de jaren negentig vrij constant, op een niveau van rond de 45%. Sinds 2000 is de energieafhankelijkheid sterk gestegen, waarbij in 2004 de grens van 50% werd overschreden. In 2008 bereikte de energieafhankelijkheid een niveau van 55%.

De EU is voor meer dan de helft van haar energiebehoefte afhankelijk van geïmporteerde energie

De vraag naar energie van de EU is licht toegenomen. Tussen 2000 en 2007 groeide het energieverbruik van de EU-27 sneller dan in het voorafgaande decennium, hoewel deze stijging sinds 2003 is afgevlakt. Er heeft zich een algemene verschuiving voorgedaan van het gebruik van vaste brandstoffen naar het gebruik van aardgas, en in zekere mate naar het gebruik van hernieuwbare energiebronnen.

De vraag naar energie is licht gestegen

Hernieuwbare energie speelt nog steeds een ondergeschikte rol in de elektriciteitsproductie van de EU-27, en het aandeel ervan groeide in bescheiden mate van 13,8% in 2000 tot 15,6% in 2007. De kloof met het streefcijfer van 21% voor 2010 blijft substantieel.

Het aandeel van hernieuwbare elektriciteit moet sneller groeien om het streefcijfer te halen

Het aandeel van biobrandstoffen in het energieverbruik van de vervoerssector is nog steeds klein, maar groeit snel. Sinds 2000 is deze groei versneld en in 2007 vormden biobrandstoffen 2,6% van de door de vervoerssector van de EU-27 gebruikte brandstoffen. Hoewel dit percentage nog altijd onder het streefpad ligt, is het streefcijfer haalbaar wanneer het huidige groeitempo aanhoudt.

Het aandeel van biobrandstoffen blijft klein, maar groeit snel

De ontwikkeling van gecombineerde warmte- en elektriciteitsproductie, ofwel warmtekrachtkoppeling, verloopt relatief traag. Het aandeel in de bruto elektriciteitsopwekking in de EU-27 nam slechts licht toe: met 0,4 procentpunt tussen 2004 en 2007. In 2007 was warmtekrachtkoppeling goed voor 10,9% van de bruto elektriciteitsopwekking.

Bescheiden groei van de gecombineerde warmte en elektriciteitsproductie

De impliciete belasting op energie is sinds 1999 gedaald in de EU-27. Deze daling van de effectieve belastingdruk kan worden gezien als niet in overeenstemming met de doelstelling van het verschuiven van de belastingdruk van arbeid naar het verbruik van hulpbronnen en energie, hoewel er aanwijzingen zijn dat belastingen mogelijk een rol hebben gespeeld bij het stimuleren van de instandhouding van energiebronnen. Bovendien wordt er meer vertrouwd op andere beleidsmaatregelen dan belastingen, zoals emissiehandel, en zijn de energiebelastingen verlaagd om de substantiële stijging van de olieprijs in de afgelopen jaren te compenseren.

Het impliciete belastingpercentage is gedaald

Duurzaam vervoer

De veranderingen sinds 2000 op het gebied 'duurzaam vervoer' vertonen een tamelijk gemengd beeld. Er zijn slechts geringe vorderingen gemaakt bij het loskoppelen van de economische ontwikkeling en de vervoersvolumes en het energieverbruik van de vervoerssector. De veranderingen in de verdeling over de verschillende vervoersmiddelen (de zogeheten 'modal split') en de vervoersvolumes lijken in

het passagiersvervoer over het algemeen positiever te zijn dan in het vrachtvervoer. Ondanks een kortstondige toename van het aandeel van de investeringen in infrastructuur voor milieuvriendelijke vervoerswijzen, zoals spoorwegen en havens, tijdens de eerste jaren van het decennium, blijkt uit het uitgavenpatroon dat de voorkeur weer meer uitgaat naar wegen. Het aantal doden bij verkeersongelukken is sterk teruggedrongen, maar deze ontwikkeling zal sneller moeten verlopen om de doelstelling (halvering van het aantal doden bij ongelukken op de weg tussen 2000 en 2010) te verwezenlijken. Hoewel de uitstoot van broeikasgassen door de vervoerssector is blijven stijgen en de CO₂-uitstoot van nieuwe personenauto's ver verwijderd blijft van het streefgetal, is de uitstoot van ozonprecursoren en kleine deeltjes (fijnstof) gedaald.

Tabel 3: Evaluatie van de veranderingen op het gebied 'duurzaam vervoer' (EU-27, vanaf 2000)

Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3
 Energieverbruik van de vervoerssector in verhouding tot het bbp	Vervoer en mobiliteit	
	 'Modal split' van het vrachtvervoer	 Volume van het vrachtvervoer in verhouding tot het bbp
	 'Modal split' van het passagiersvervoer	 Volume van het passagiersvervoer in verhouding tot het bbp
		 Investerings in vervoersinfrastructuur : Prijzen van het passagiersvervoer
	Effecten van vervoer	
	 Broeikasgasemissies van de vervoerssector	 Gemiddelde CO ₂ -uitstoot per km van nieuwe personenauto's*
 Aantal mensen dat is omgekomen bij verkeersongelukken**	 Uitstoot van ozonprecursoren door de vervoerssector Uitstoot van kleine deeltjes (fijnstof) door de vervoerssector	

* EU-25, vanaf 2004

** Vanaf 2001

Kernindicator

Hoewel de economische groei sinds 2000 hoger is geweest dan de groei van het energieverbruik door de vervoerssector, heeft de ratio 'energieverbruik per eenheid bbp' tussen 2000 en 2007 slechts een bescheiden daling laten zien. Daarom kan gezegd worden dat er bescheiden tekenen zijn van een relatieve ontkoppeling van het energieverbruik door de vervoerssector en de economische ontwikkeling.

Vervoer en mobiliteit

Tussen 2000 en 2007 is het aandeel van het wegvervoer in het goederenvervoer over land in de EU-27 met meer dan 75% gestegen, en als gevolg daarvan zijn de aandelen van het vervoer per spoor en over de binnenwateren in dezelfde periode licht gedaald. De groei van het goederenvervoer, gemeten in tonkilometer, was in de EU-27 tussen 2004 en 2007 hoger dan de groei van het bbp. Het goederenvervoer blijft derhalve sterk gekoppeld aan de economische ontwikkeling.

De 'modal split' in het passagiersvervoer over land bleef in de periode 2000-2007 tamelijk stabiel, hoewel het aandeel van het vervoer per auto licht steeg, tot

De vraag naar energie van de vervoerssector groeit iets langzamer dan het bbp

Het wegvervoer blijft dominant in het goederenvervoer, dat nog steeds sneller groeit dan het bbp, terwijl in het passagiersvervoer

83,4% in 2007. Het aandeel van het vervoer per spoor bleef met 7,1% constant. Als gevolg hiervan daalden de percentages van het vervoer per bus en touringcar. De volumes van het passagiersvervoer in de EU-27 nemen nog steeds toe, hoewel langzamer dan het bbp, waaruit blijkt dat er in het passagiersvervoer een relatieve ontkoppeling van de vervoersvolumes en de ontwikkeling van het bbp plaatsvindt.

Het totale energieverbruik van de vervoerssector nam tussen 2000 en 2006 aanmerkelijk toe. Van alle vervoerswijzen liet de luchtvaart de grootste toename zien, gevolgd door het wegvervoer. Bij het vervoer per spoor werd echter een vermindering van het energieverbruik gerealiseerd, ook al nam het aantal vervoerde passagiers en goederen toe.

De totale investeringen in vervoersinfrastructuur, uitgedrukt in huidige prijzen, namen tussen 2000 en 2006 aanzienlijk toe. Het aandeel van de investeringen in weginfrastructuur daalde van 60% in 2000 tot 53% in 2003, maar steeg sindsdien weer naar het oude niveau van circa 60% in de periode 2005-2006. In tegenstelling tot deze ontwikkelingen was er een kortstondige, maar significante trend van investeringen in infrastructuur voor andere vervoerswijzen, zoals spoorwegen en havens, die meestal milieuvriendelijker zijn dan wegen. Deze positieve trend kende echter een piek in 2003 en is sindsdien negatief geweest.

Tussen 2000 en 2008 stegen de prijzen van het passagiersvervoer over de weg, per spoor en door de lucht significant, zij het met verschillende percentages. Over het algemeen zijn de prijzen van het vervoer over de weg en per spoor sneller gestegen dan die van het luchtvervoer, de vervoerswijze met zowel het snelst groeiende energieverbruik als een relatief hoge uitstoot van broeikasgassen.

Effecten van vervoer

De totale uitstoot van broeikasgassen door de vervoerssector van de EU-27 (met uitzondering van het luchtvervoer en het vervoer over zee) nam tussen 1990 en 2007 met 26% toe. Tussen 2000 en 2007 nam het groeitempo van de uitstoot van broeikasgassen door de vervoerssector van de EU-27 af ten opzichte van de periode 1990-2000. Het wegvervoer domineert met 94% van de totale uitstoot van broeikasgassen door de vervoerssector.

Een van de redenen voor de toename van de uitstoot van broeikasgassen zijn de CO₂-emissies van nieuwe personenauto's, die nog steeds ruim boven de gewenste niveaus van het streefpad voor het bereiken van de EU-doelstellingen liggen.

In tegenstelling tot de uitstoot van broeikasgassen, die voortdurend toeneemt, is de uitstoot van luchtverontreinigende stoffen, zoals ozonprecursoren en kleine deeltjes, sinds 1990 gestaag afgenomen als gevolg van het steeds verder aanscherpen van de emissienormen. In het geval van ozonprecursoren ligt het niveau van de huidige uitstoot op minder dan de helft van de in 1990 waargenomen niveaus.

Er is vooruitgang geboekt bij het terugdringen van het aantal doden bij verkeersongelukken in de EU-27; tussen 1991 en 2007 is dit aantal met 43% gedaald. In de periode 2000-2007 verliep de daling nog sneller. Het aantal doden bij verkeersongelukken in de EU-27 ligt ruwweg twee jaar achter bij het lineaire pad op weg naar de verkeersveiligheidsdoelstelling van de EU om het aantal doden bij verkeersongelukken tussen 2001 en 2010 te halveren.

Duurzame consumptie en productie

De veranderingen op het gebied duurzame consumptie en productie sinds 2000 laten een vrij gemengd beeld zien. Er is enige vooruitgang geboekt bij de ontkoppeling van de achteruitgang van het milieu en

sprake is van een relatieve ontkoppeling

Het energieverbruik van de luchtvaart en het wegvervoer groeit nog steeds

Kleiner aandeel van investeringen in infrastructuur voor milieuvriendelijke vervoerswijzen

De prijzen van het vervoer over de weg en per spoor stijgen sneller dan die van het luchtvervoer

De uitstoot van broeikasgassen door de vervoerssector van de EU-27 neemt nog steeds toe, maar langzamer dan het energieverbruik door de vervoerssector

Nieuwe personenauto's stoten nog steeds te veel CO₂ uit

De verbetering van de verkeersveiligheid gaat niet snel genoeg om het streefpad te volgen

de economische groei, met name waar het gaat om afval en atmosferische emissies. De consumptiepatronen, voornamelijk met betrekking tot het energieverbruik, duiden echter op duidelijk negatieve ontwikkelingen. Uit de gegevens over productiepatronen, vooral voor de EU-15, zijn positieve tekenen te destilleren wat betreft de ecologische dimensie van maatschappelijk verantwoord ondernemen en milieuvriendelijke landbouwpraktijken.

Tabel 4: Evaluatie van de veranderingen op het gebied ‘duurzame consumptie en productie’ (EU-27, vanaf 2000)

Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3
 Productiviteit van hulpbronnen	Gebruik van hulpbronnen en afval	
	 Gemeentelijk afval	 Binnenlands materiaalgebruik
		 Gerecycled en gecomposteerd gemeentelijk afval
		 Atmosferische emissies
	Consumptiepatronen	
	 Elektriciteitsverbruik van huishoudens	: Aantal huishoudens
: Uitgaven van huishoudens		
 Eindverbruik van energie Autobezit		
Productiepatronen		
 Milieubeheersystemen*	 Eco-etiketten*	
	 Biologische landbouw*	
	 Veedichtheid	

* EU-15

Kernindicator

In de periode 2000-2005 neutraliseerde de sterke groei van het bbp de toename van het binnenlandse materiaalgebruik, wat resulteerde in een significante stijging van de productiviteit van hulpbronnen in de EU-27 en een relatieve ont koppeling van de economische ontwikkeling en het gebruik van hulpbronnen.

Gebruik van hulpbronnen en afval

Het binnenlands materiaalgebruik in de EU-27 nam tussen 2000 en 2005 gematigd toe, voornamelijk vanwege een aanmerkelijke toename van de directe materiaalinput (binnenlandse winning plus importen). Het gebruik van minerale en fossiele brandstoffen nam in deze periode toe, terwijl het gebruik van biomassa een wisselend beeld vertoonde, maar alles bij elkaar afnam.

Nadat de hoeveelheid per hoofd van de bevolking gegenereerd gemeentelijk afval in de EU-27 tussen 1995 en 2000 toenam, bleef het niveau tussen 2000 en 2007 min of meer stabiel. De ontwikkelingen met betrekking tot de behandeling van gemeentelijk afval waren positief, met een duidelijke afname van de hoeveelheden gestort afval en een duidelijke toename van de hoeveelheden gerecycled en gecomposteerd afval.

Tussen 1990 en 2006 heeft de EU-27 de uitstoot van verzurende stoffen,

Relatieve ont koppeling van het gebruik van hulpbronnen en het bbp

Het binnenlands materiaalgebruik nam tussen 2000 en 2005 gematigd toe

Met betrekking tot de behandeling van afval en de hoeveelheid atmosferische emissies zijn de veranderingen sinds 2000 positief

ozonprecursoren en kleine deeltjes substantieel teruggedrongen. Dit heeft geresulteerd in een duidelijke absolute ont koppeling van de uitstoot en de groei van het bbp, hoewel de trend sinds 2000 is afgevlakt.

Consumptiepatronen

Tussen 2000 en 2006 zijn de uitgaven van huishoudens in de EU-27 gestaag gestegen, zij het langzamer dan in de periode 1995-2000. De grootste stijgingen in absolute termen waren te zien bij de uitgaven voor amusement en kleding, al stegen de uitgaven voor communicatie, een relatief kleine uitgavenpost, procentueel het snelst. Tegelijkertijd nam het aantal huishoudens in de EU-27 toe tot bijna tweehonderd miljoen in 2006.

Het eindverbruik van energie in de EU-27 nam van 2000 tot 2007 voortdurend toe, voornamelijk vanwege de toenemende vraag van de vervoerssector. Het elektriciteitsverbruik van huishoudens bleef substantieel stijgen, zowel vóór als na 2000. Uit de meest recente gegevens blijkt echter dat deze toename rond 2004-2005 begon af te vlakken, en in 2007 daalde het verbruik zelfs licht.

Tussen 2000 en 2006 nam het aantal personenauto's per duizend inwoners in de EU-27 nog steeds toe, zij het minder snel dan in de periode 1990-2000.

Productiepatronen

Het aantal organisaties in de EU-15 dat in overeenstemming met het communautair milieubeheer- en milieuauditsysteem een gecertificeerd milieubeheersysteem toepast, steeg tussen 2000 en 2007. Bovendien nam het aantal producten en diensten dat het EU-milieukeur kreeg toegekend in dezelfde periode aanzienlijk toe; de marktaandelen blijven echter laag.

In de EU-15 is het aandeel van de biologische landbouw in het totale gebruikte landbouwareaal tussen 2000 en 2007 toegenomen. Tussen 2003 en 2007 is het aantal vee-eenheden per hectare in de EU-27 gedaald, wat een positieve ontwikkeling is.

Natuurlijke hulpbronnen

Terwijl zich positieve ontwikkelingen hebben voorgedaan met betrekking tot de aanwijzing van beschermde gebieden en de waterkwaliteit, zijn de omvang van de populaties alledaagse vogelsoorten en de diversiteit lager dan in het verleden, met name waar het gaat om de weidevogels, worden mariene visbestanden bedreigd, blijven menselijke activiteiten semi-natuurlijke gebieden binnendringen en is de gezondheid van de bossen licht verslechterd.

Het energieverbruik is gestegen, maar in 2007 is mogelijk een keerpunt bereikt

Meer en meer auto's op de wegen van de EU

Veel meer toegekende EU-milieukeuren en organisaties met een gecertificeerd milieubeheersysteem

Tekenen van de-intensivering in de landbouw

Tabel 5: Evaluatie van de veranderingen op het gebied 'natuurlijke hulpbronnen' (EU-27, vanaf 2000)

Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3
 Populaties alledaagse vogelsoorten*	Biodiversiteit	
	 Beschermde gebieden***	: Dood hout op bosgrond
 Instandhouding van visbestanden**	Zoetwaterbestanden	
	: Wateronttrekking	 Waterkwaliteit in rivieren****
	Mariene ecosystemen	
		: Vangstcapaciteit
	Landgebruik	
	 Wijzigingen in het landgebruik*****	 Door ontbladering beschadigde bosbomen

* Gebaseerd op 19 lidstaten
2003

** In de noordoostelijke Atlantische Oceaan

*** EU-15, vanaf
2000

**** Gebaseerd op 18 lidstaten

***** Gebaseerd op 25 lidstaten, van 1990 tot 2000

Kernindicatoren

De omvang van de populaties alledaagse vogelsoorten en de diversiteit zijn sinds 1990 afgenomen. Hoewel de index van alle alledaagse vogelsoorten sinds 2000 vrij stabiel is gebleven, is de index van weidevogels verder gedaald, zij het minder sterk dan in het voorgaande decennium. In 2006 daalde de index echter verder.

De totale visvangsten uit bestanden die zich buiten biologisch veilige grenzen bevinden, zijn in 2006 scherp gestegen, tot 21%. Op dit moment overschrijden de visvangsten in alle categorieën ruimschoots de grenzen van een duurzame exploitatie.

Biodiversiteit

In 2007 bereikte het aantal gebieden in de EU-15 dat is aangewezen voor natuurbehoud 96% van het aantal dat wordt beschouwd als voldoende om de biodiversiteit te waarborgen. Dit percentage is het gevolg van de gestage groei in de voorgaande jaren. Hoewel de mate van tenuitvoerlegging tussen de lidstaten die het meest recentelijk tot de EU zijn toegetreden kan verschillen, was de mediane waarde van alle 27 lidstaten in 2008 91%.

De hoeveelheid dood hout in bossen, die voor een groot aantal soorten een belangrijke habitat en voedselbron vormt, verbeterde tussen 2000 en 2005 licht. De totale hoeveelheid blijft echter laag.

Zoetwaterbestanden

In de landen waarvoor gegevens beschikbaar zijn, blijft de wateronttrekking op een duurzaam niveau liggen, omdat de meeste landen de onttrekking hebben verminderd.

Een afname van het biochemische zuurstofverbruik in oppervlaktewateren weerspiegelt een verbetering van de waterkwaliteit in rivieren. De gemiddelde waarde van het biochemische zuurstofverbruik geeft aan dat rivieren gemiddeld slechts gematigd vervuild zijn en nog schoner kunnen worden wanneer de trend zich voortzet.

Mariene ecosystemen

De biodiversiteit staat nog steeds onder druk, zoals bijvoorbeeld blijkt uit het aantal weidevogels en de omvang van de visbestanden

Het aantal beschermde gebieden is op weg naar een toereikend niveau

De zoetwaterbestanden zijn in goede conditie en worden duurzaam gebruikt

De vissersvloot van de EU-15, gemeten als het totale motorvermogen van de vaartuigen, is voortdurend kleiner geworden, met als doel om de vangstcapaciteit in overeenstemming te brengen met de beschikbare visbestanden. Tegelijkertijd is de vangstcapaciteit door de technologische ontwikkeling niet verminderd.

De vissersvloot is kleiner geworden, maar dat geldt niet voor de vangstcapaciteit

Landgebruik

Er is voortdurend sprake geweest van ingebruikneming van natuurgebieden voor verschillende vormen van landgebruik. De belangrijkste toename heeft plaatsgevonden door de aanleg van stedelijke gebieden en bedrijfs-, handels-, en vervoerseenheden. **Hoewel de laatste sector de meest dynamische sector is, met de hoogste relatieve toename, zorgt de aanleg van stedelijke gebieden voor de grootste druk in absolute termen.**

Geen significante verbetering bij het voorkomen van een verdere achteruitgang van de bossen

De ontbladering van bosbomen in de EU-27 bleef van 1993 tot 2006 in de ‘waarschuwingsfase’. Ondanks een recente verbetering is de ontbladering tussen 2000 en 2006 toegenomen. Het doel om de achteruitgang van bossen te beperken, zoals neergelegd in de mondiale doelstellingen voor bossen van de Verenigde Naties, waarnaar in de EU-strategie voor duurzame ontwikkeling wordt verwezen, is niet verwezenlijkt.

Volksgezondheid

De ontwikkelingen op het gebied van de volksgezondheid laten een wat inconsistent beeld zien. Aan de ene kant blijkt uit de kernindicator dat mensen niet alleen langer leven, maar ook langer in goede gezondheid leven. Verbeteringen zijn ook zichtbaar in de afname van het aantal sterfgevallen ten gevolge van chronische ziekten en van het aantal zelfmoorden, gevallen van geluidshinder en ernstige ongelukken op het werk. Anderzijds laten de cijfers duidelijk zien dat er nog steeds uitdagingen bestaan met betrekking tot de milieudeterminanten van de gezondheid. Sinds 2000 zijn de inwoners van de EU meer blootgesteld aan ozon en aan kleine deeltjes (fijnstof). Desondanks is bij de productie van toxische chemische stoffen, waarvan de ontwikkeling zich lang op een negatief pad heeft bevonden, recentelijk een meer positieve ontwikkeling waarneembaar.

Tabel 6: Evaluatie van de veranderingen op het gebied ‘volksgezondheid’ (EU-27, vanaf 2000)

Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3
	Gezondheid en ongelijkheden in de gezondheid	
	 Sterfgevallen ten gevolge van chronische ziekten	 Zelfmoorden : Onbevredigende behoeften op het gebied van de gezondheidszorg
	Determinanten van de gezondheid	
 Gezonde levensjaren*	 Productie van toxische chemische stoffen**	 Blootstelling aan luchtvervuiling door kleine deeltjes Blootstelling aan luchtvervuiling door ozon Geluidshinder*** Ernstige ongelukken op het werk

* EU-25, vanaf 2005

** EU-25, vanaf 2004

*** Vanaf 2005

Kernindicator

Uit de gegevens over de levensverwachting en het aantal gezonde levensjaren (dat wil zeggen jaren zonder ernstige gezondheidsproblemen) in de EU valt af te leiden dat er vooruitgang is geboekt bij het bevorderen van een gezonder en langer leven voor de EU-burgers. Terwijl de levensverwachting bij geboorte voor mannen en vrouwen tussen 2002 en 2006 jaarlijks respectievelijk met gemiddeld 0,4% en 0,3% is gestegen, is tussen 2005 en 2007 ook het aantal verwachte gezonde levensjaren bij geboorte gestegen (met 0,2 % per jaar voor vrouwen en 0,7% voor mannen). Dit verschil tussen de seksen betekent dat mannen hun achterstand op vrouwen wat betreft levensverwachting en gezonde levensjaren aan het inhalen zijn.

Mensen in de EU leven langer en langer gezond en het verschil tussen mannen en vrouwen wordt kleiner

Gezondheid en ongelijkheden in de gezondheid

De verbetering van de gezondheid komt duidelijk tot uiting in het sterftecijfer ten gevolge van chronische ziekten, dat in de EU-27 met 1,9% per jaar afnam. Ook waarneembaar is een verbetering van de geestelijke gezondheid (waarvan het aantal zelfmoorden een afspiegeling is), behalve voor mensen van middelbare leeftijd. Sinds het jaar 2000 is het aantal zelfmoorden onder tieners in de EU-27 jaarlijks met gemiddeld 2,8% gedaald, en onder mensen van ouder dan 85 jaar met 4,8%.

Minder sterfgevallen door chronische ziekten of zelfmoord

De kosten van medische behandelingen vormen in enkele lidstaten een obstakel voor de armsten

Voor de EU-25 als geheel geldt dat de armere leden van de samenleving slechter in staat zijn de benodigde gezondheidszorg te verkrijgen dan mensen die het financieel beter hebben.

Determinanten van de gezondheid

De productie van toxische chemische stoffen in de EU-25 is in de periode 2004-2007 licht gedaald, met gemiddeld 0,3% per jaar. Ook heeft zich een positieve verschuiving voorgedaan van productie van de meest toxische chemische stoffen naar de productie van minder schadelijke producten.

Verschuiving naar de productie van minder toxische chemische stoffen

De blootstelling aan luchtvervuiling is tussen 2000 en 2007 verslechterd: de blootstelling aan kleine deeltjes (fijnstof) nam met 1,6% toe en de blootstelling aan ozon met 18,5%. Het is echter niet mogelijk om duidelijke trends te onderscheiden, omdat de percentages bijna elk jaar fluctueren.

Het percentage van de bevolking van de EU-27 dat verklaart te lijden onder buitensporig lawaai daalde tussen 2005 en 2007 sneller dan het streefpad. Uit een langere tijdreeks voor de EU-15 blijkt dat deze indicator van jaar tot jaar aanzienlijk fluctueert.

Minder mensen ondervinden geluidshinder en het aantal ernstige ongelukken op het werk is afgenomen

De inspanningen om de gezondheid en veiligheid op het werk in de EU-27 te verbeteren hebben tot vooruitgang geleid. Deze verbetering komt wezenlijk overeen met het streefcijfer van 25% minder ernstige ongelukken op het werk in de periode 2007-2012.

Sociale integratie

De trends op het gebied van sociale integratie zijn niet eenduidig. Het algemene risico op armoede in de EU-25 is sinds 2005 niet veranderd, maar in de EU-27 zijn de intensiteit van de armoede en de inkomensverschillen toegenomen. Hoewel er zich positieve ontwikkelingen hebben voorgedaan bij de vermindering van het relatieve aantal laag opgeleide personen en personen die leven in huishoudens waar niemand werkt of die langdurig werkloos zijn, lagen de trends met betrekking tot het percentage voortijdige schoolverlaters en de deelname aan een leven lang leren niet op het streefpad. Het percentage werkende armen is sinds 2005 niet veranderd.

Tabel 7: Evaluatie van de veranderingen op het gebied 'sociale integratie' (EU-27, vanaf 2000)

Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3
	Monetaire armoede en leefomstandigheden	
		 Intensiteit van de armoede**
		 Inkomensongelijkheid**
	Toegang tot de arbeidsmarkt	
 Risico op armoede*	 Huishoudens waarin niemand werkt	 Werkende armen*
		 Langdurige werkloosheid : Genderkloof inzake beloning
	Onderwijs	
	 Voortijdige schoolverlaters	 Volwassenen met een laag opleidingsniveau
		 Een leven lang leren

* EU-25, vanaf 2005

** Vanaf 2005

Kernindicator

Het percentage personen dat het risico loopt om in armoede te vervallen is sinds 2005 constant gebleven. In 2007 leefde een zesde van de inwoners van de EU-25 onder de armoederisicodrempel, die is gedefinieerd als 60% van het nationale gemiddelde equivalente besteedbare inkomen. Kinderen, jonge mensen in de leeftijdscategorie 16-24 jaar, ouderen, personen met een laag opleidingsniveau en vrouwen lopen een bovengemiddeld risico. Het risico op armoede van eenpersoonshuishoudens neemt toe, waarbij alleenstaande ouders het hoogste risico lopen: 34%.

Geen algemene verandering in het risico op armoede van 2005 tot 2007, maar een hoger risico voor eenpersoonshuishoudens

Monetaire armoede en leefomstandigheden

De intensiteit van de armoede nam tussen 2005 en 2007 toe. Het mediane inkomen van personen die het risico lopen om in armoede te vervallen nam af van 22% tot 23% onder de armoederisicodrempel. Bovendien is de inkomensongelijkheid, gemeten als de verhouding tussen het inkomen dat wordt verdiend in het hoogste inkomenskwintiel en het inkomen dat wordt verdiend in het laagste inkomenskwintiel, in dezelfde periode overal in de EU-27 toegenomen. In 2007 verdiende de rijkste 20% van de bevolking vijf keer zo veel als de armste 20%.

De intensiteit van de armoede en de inkomensongelijkheid nemen toe

Toegang tot de arbeidsmarkt

Tussen 2000 en 2007 nam het relatieve aantal volwassenen dat in een huishouden leeft waarin niemand werkt beduidend af. Het relatieve aantal kinderen dat in een huishouden leeft waarin niemand werkt, daalde eveneens, maar in mindere mate.

Afname van het aantal huishoudens waarin niemand werkt

Het relatieve aantal personen dat werkt, maar toch het risico loopt om in armoede te vervallen, is sinds 2005 niet veranderd en bedraagt nog steeds 8%.

Geen verandering in het aantal werkende armen

Tussen 2000 en 2007 is het percentage economisch actieve personen dat langer dan een jaar werkloos is, afgenomen. De genderkloof op het gebied van beloning

is in de periode 2006-2007 niet kleiner geworden.

Onderwijs

Sinds 2000 zijn de overheidsuitgaven voor onderwijs als percentage van het bbp in de EU-27 gematigd gestegen. Tussen 2000 en 2006 is het relatieve aantal voortijdige schoolverlaters in de EU-27 gedaald. Deze daling heeft in 2007 niet doorgezet. De vorderingen op dit terrein lijken te langzaam te gaan om het streefcijfer van 10% in 2010 te halen.

Tussen 2000 en 2007 geldt voor alle leeftijdscategorieën dat het percentage personen met een laag opleidingsniveau is afgenomen. Ouderen hebben over het algemeen het laagste opleidingsniveau.

Een leven lang leren is sinds 2000 populairder geworden. Bijna 10% van de volwassenen heeft kort voor het interview deelgenomen aan onderwijs- en/of opleidingsactiviteiten. Hoewel deze toename bemoedigend is, zal extra vooruitgang moeten worden geboekt om het streefcijfer van 12,5 % in 2010 te halen.

Afname van de langdurige werkloosheid

Streefcijfer voor voortijdige schoolverlaters in 2010 wordt moeilijk haalbaar

Afname laag opleidingsniveau in alle leeftijden

Een leven lang leren wordt populairder, maar de vooruitgang is onvoldoende

Demografische veranderingen

De demografische veranderingen die sinds 2000 in de Europese Unie kunnen worden waargenomen, laten tamelijk negatieve ontwikkelingen zien wat betreft de werkgelegenheid van oudere werknemers en enkele indicatoren die verband houden met de omvang van de bevolking en leeftijdsstructuur. De veranderingen zijn minder positief, of zelfs negatief, bij de indicatoren die de houdbaarheid van de openbare financiën en de toereikendheid van het inkomen van ouderen meten. Dit geldt in het bijzonder bij de geaggregeerde vervangingsratio (het inkomensniveau van gepensioneerden in verhouding tot het inkomen voorafgaand aan hun pensionering), die in 2007 tot minder dan 50% daalde.

Tabel 8: Evaluatie van de veranderingen op het gebied ‘demografische veranderingen’ (EU-27, vanaf 2000)

Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3
 Arbeidsparticipatie van oudere werknemers	Demografie	
	 Levensverwachting voor 65-jarigen (mannen)*	 Vruchtbaarheidscijfer*
	 Levensverwachting voor 65-jarigen (vrouwen)*	: Migratie : Verhouding oudere bevolking / werkende bevolking
	Toereikendheid van het inkomen van ouderen	
	 Inkomensniveau van 65-plussers ten opzichte van de periode daarvoor**	 Risico op armoede voor 65-plussers***
	Houdbaarheid van de openbare financiën	
 Staatsschuld	 Pensioengerechtigde leeftijd**** : Uitgaven voor gezondheidszorg voor ouderen : Het effect van de veroudering op de overheidsuitgaven	

* Vanaf 2002 ** EU-25, vanaf 2002 *** Vanaf 2005 **** Vanaf 2001

Kernindicator

Op basis van de veranderingen in het percentage oudere werknemers dat deelneemt aan het arbeidsproces lijkt de doelstelling haalbaar dat in 2010 50% van de werknemers in de leeftijdscategorie 55-64 jaar in de EU-27 nog economisch actief is. Deze trend duidt op een verbetering van de arbeidsparticipatie van oudere werknemers, een van de doelstellingen van de EU-strategie voor duurzame ontwikkeling, en een afname van de vraag naar pensioenuitgaven.

De doelstelling voor de arbeidsparticipatie van oudere werknemers voor 2010 is haalbaar

Demografie

De gegevens over de levensverwachting van 65-plussers duiden erop dat de levensduur van mannen en vrouwen zal blijven stijgen, waardoor de omvang van de oudere bevolking zal toenemen, met name die van de groep zeer ouden (80+). Bovendien blijven de vruchtbaarheidscijfers onder het vervangingsniveau liggen, ondanks het feit dat er vooruitgang is geboekt op het gebied van de bevolkingsvernieuwing. Dit betekent dat de omvang van de werkende bevolking zal blijven afnemen.

De verhouding oudere bevolking / totale bevolking zal blijven stijgen

De immigratie naar de EU is groter dan de emigratie, maar is in de periode 2002-2008 gedaald. De omvang van de oudere bevolking ten opzichte van de omvang van de werkende bevolking nam toe en zal naar verwachting verder toenemen. De indicator is gestegen van vijf personen in de economisch actieve leeftijd tegenover elke 65-plusser in 1990 naar vier in 2007, en de prognose is dat dit cijfer zal teruglopen tot twee in 2060. De stijgende afhankelijkheidsratio's van ouderen, in combinatie met een lage gemiddelde pensioengerechtigde leeftijd, zijn een belangrijke demografische factor en vormen een zware belasting voor de

De afhankelijkheidsratio's van ouderen zullen de komende jaren naar verwachting stijgen

openbare financiën.

Toereikendheid van het inkomen van ouderen

De indicatoren met betrekking tot de kwaliteit van het leven en de toereikendheid van de pensioenen van ouderen laten de afgelopen jaren een tamelijk negatieve ontwikkeling zien. Het inkomensniveau van 65-plussers ten opzichte van hun inkomen in de periode voor hun pensionering laat in de periode 2005-2007 een negatieve tendens zien. Bovendien blijkt uit de gegevens per land dat het inkomensniveau van ouderen in de periode 2005-2007 in de meeste lidstaten geen significante verandering heeft ondergaan. Opvallend is dat de positieve afname van het risico op armoede voor 65-plussers in de EU-15, die zich aftekende in de jaren negentig, gedurende de eerste zeven jaar van deze eeuw omsloeg in een toename.

De indicatoren voor de kwaliteit van het leven en de toereikendheid van pensioenen laten de afgelopen jaren geen vooruitgang zien

Houdbaarheid van de openbare financiën

De positieve ontwikkeling bij het terugdringen van de staatsschuld tot onder het referentieniveau van 60 % voor de eurozone, die in de periode 2000-2007 te zien was, sloeg in 2008 om, mogelijk als gevolg van de recente financiële turbulentie. Bovendien is de kans groot dat twee trends de vooruitgang op het gebied van de houdbaarheid van de openbare financiën in de periode 2000-2007 teniet zullen doen. In de eerste plaats zal de doelstelling om de gemiddelde uittredingsleeftijd te laten oplopen tot gemiddeld 65 jaar in 2010, zoals vastgesteld tijdens de Europese Raad van Barcelona in 2002, bij lange na niet worden gehaald. Deze ontwikkeling, die zich voltrekt ondanks de hierboven genoemde grotere participatie van ouderen in het arbeidsproces, kan worden afgelezen uit de slechts geringe stijging van de uittredingsleeftijd van werknemers. In de tweede plaats zijn de overheidsuitgaven voor gezondheidszorg voor ouderen als percentage van het bbp tussen 2000 en 2004 gestaag gestegen. Deze indicator daalde echter licht tussen 2004 en 2006, waardoor de druk op de overheidsfinanciën afnam.

De vooruitgang op het gebied van de houdbaarheid van de openbare financiën zal waarschijnlijk negatief worden beïnvloed door de huidige financiële crisis

De druk op de overheidsfinanciën in de EU is het gevolg van de veroudering van de bevolking en de structuur van de socialebeschermingsystemen. Het potentiële effect van de veroudering op de openbare financiën wordt geïllustreerd door de verwachte veranderingen in de pensioenuitgaven van de overheid en de verwachte veranderingen in de theoretische inkomensvervangingsratio, die aangeeft welke veranderingen zich vermoedelijk zullen voltrekken op het gebied van de pensioenuitgaven en de toereikendheid van pensioenen. Uit de meest recente prognoses blijkt dat de pensioenuitgaven tussen 2007 en 2060 in een meerderheid van de lidstaten zullen toenemen, terwijl het inkomensniveau van ouderen (gemeten met behulp van de theoretische inkomensvervangingsratio) tegelijkertijd zal dalen.

Mondiaal partnerschap

Hoewel de kernindicator voor mondiaal partnerschap, het percentage van het bruto nationaal inkomen dat door de EU-27 aan officiële ontwikkelingshulp aan ontwikkelingslanden wordt besteed, zich niet overeenkomstig het streefpad heeft ontwikkeld, laten andere indicatoren positieve trends zien, met name op het gebied van de globalisering van de handel. Bovendien was de algemene trend met betrekking tot de financiering voor ontwikkeling (waarvoor alleen gegevens van de EU-15 beschikbaar zijn) positief.

Tabel 9: Evaluatie van de veranderingen op het gebied ‘mondiaal partnerschap’ (EU-27, vanaf 2000)

Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3
 Officiële ontwikkelingshulp*	Globalisering van de handel	
	 Invoer uit ontwikkelingslanden	 Aandeel van de invoer uit de minst ontwikkelde landen Landbouwsubsidies van de EU
	Financiering voor duurzame ontwikkeling**	
	 Financiering voor ontwikkelingslanden	 Aandeel van de directe buitenlandse investeringen in landen met lage inkomens Aandeel van de officiële ontwikkelingshulp voor landen met lage inkomens Aandeel van de ongebonden hulp Hulp voor sociale infrastructuur en diensten Hulp voor schuldenverlichting
	Mondiaal beheer van hulpbronnen	
	: CO ₂ -uitstoot per inwoner	 Hulp voor drinkwater- en sanitaire voorzieningen**

* Vanaf 2005 ** EU-15

Kernindicator

Het percentage van het bruto nationaal inkomen (bni) dat aan officiële ontwikkelingshulp aan ontwikkelingslanden wordt besteed, nam tussen 2005 en 2008 licht af en kwam daarmee uit onder het streefpad van 0,56% in 2010 en 0,7 % in 2015.

De officiële ontwikkelingshulp van de EU-27 ligt niet op het streefpad

Globalisering van de handel

De invoer uit ontwikkelingslanden nam tussen 2000 en 2008 voortdurend toe, als blijkt van de verdere globalisering van de internationale handel. De invoer uit de minst ontwikkelde landen steeg in overeenstemming met de EU-doelstelling om het aandeel van deze invoer te vergroten, maar bleef alles bij elkaar laag.

Meer globalisering van de handel

De EU heeft in overeenstemming met het doel om de marktverstorende maatregelen van de EU substantieel terug te dringen, haar landbouwsubsidies verminderd. Ook heeft de EU haar verplichtingen krachtens de Overeenkomst inzake de landbouw van de Wereldhandelsorganisatie (WTO) nageleefd.

De EU heeft de landbouwsubsidies verminderd

Financiering voor duurzame ontwikkeling

De algemene trend met betrekking tot de financiering voor ontwikkeling, die zowel de officiële ontwikkelingshulp als de particuliere kapitaalstromen en de niet-officiële ontwikkelingshulp aan ontwikkelingslanden omvat, was positief. Tussen 2000 en 2007 nam het totale bedrag aan financiering voor ontwikkeling dat naar ontwikkelingslanden ging met gemiddeld 9% per jaar toe. Dit was voornamelijk te

Afname van het aandeel van de landen met lage inkomens in de directe

danken aan de toename van de directe buitenlandse investeringen. Het aandeel van de landen met lage inkomens in de totale directe buitenlandse investeringen van de EU-15 in ontwikkelingslanden is echter gedaald.

buitenlandse investeringen

Daar staat tegenover dat er belangrijke vooruitgang is geboekt bij de ont koppeling van de hulp, d.w.z. het verstrekken van financiering aan ontwikkelingslanden zonder dat er beperkingen worden opgelegd aan de aanschaf van goederen en diensten met dit geld.

Positieve ontwikkelingen bij de ont koppeling van de hulp

De bilaterale officiële ontwikkelingshulp voor sociale infrastructuur en diensten steeg tussen 2000 en 2007 jaarlijks met gemiddeld 10,2%. In dezelfde periode namen de schuldgerelateerde activiteiten jaarlijks gemiddeld met 14,6% toe. De algemene trend tussen 2000 en 2007 was derhalve positief, waarbij in 2005 en 2006 uitzonderlijk hoge verplichtingen zijn aangegaan.

Toename van de verplichtingen voor sociale infrastructuur en diensten sinds 2000

Mondiaal beheer van hulpbronnen

Het niveau van de CO₂-uitstoot per inwoner in de EU en de ontwikkelingslanden is een indicator waarmee het gebruik van hulpbronnen tussen de twee groepen landen kan worden vergeleken. Deze indicator laat een sterke ongelijkheid in het gebruik van hulpbronnen zien tussen de EU en de ontwikkelingslanden. De kloof in de uitstoot van CO₂ is echter kleiner aan het worden, vooral vanwege de groeiende uitstoot door enkele ontwikkelingslanden.

Grote verschillen in het gebruik van hulpbronnen tussen de EU en ontwikkelingslanden, al nemen deze af

De officiële ontwikkelingshulp voor drinkwater- en sanitaire voorzieningen nam tussen 2000 en 2007 met gemiddeld 7,7% per jaar toe en vormde in 2007 4,2% van de totale bilaterale officiële ontwikkelingshulp.

Goed bestuur

De sinds 2000 waargenomen trends op het gebied van goed bestuur laten een gemengd beeld zien. Terwijl er positieve trends te zien zijn bij de beschikbaarheid en het gebruik van e-overheid en de omzetting van communautaire wetgeving, is de trend negatief op het gebied van het aantal nieuwe inbreukzaken dat aanhangig is gemaakt bij het Europees Hof van Justitie. De opkomst bij nationale parlementsverkiezingen is gedaald en bij de verkiezingen voor het Europees Parlement is deze zelfs nog lager. Bovendien is de ratio milieubelastingen/belastingen op arbeid afgenomen en is een algemene verschuiving naar een groter aandeel van milieubelastingen in de totale belastingopbrengst derhalve niet bereikt.

Tabel 10: Evaluatie van de veranderingen op het gebied 'goed bestuur' (EU-27, vanaf 2000)

Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3
	Samenhang en doelmatigheid van het beleid	
	 Inbreukzaken*	: Vertrouwen van de burgers in de instellingen van de EU Omzetting van communautaire wetgeving**
	Openheid en participatie	
	 Opkomst bij verkiezingen	 Beschikbaarheid van e-overheid** Gebruik van e-overheid***
	Economische instrumenten	
	 Milieubelastingen / belastingen op arbeid	

* EU-25, vanaf 2005

** EU-25, vanaf 2004

*** Vanaf 2005

Kernindicator

Het gebied 'goed bestuur' heeft geen kernindicator, omdat geen enkele indicator voldoende robuust en beleidsrelevant werd geacht om een alomvattend overzicht van het begrip goed bestuur te kunnen geven.

Samenhang en doelmatigheid van het beleid

In 2008 verklaarde iets meer dan de helft van de burgers van de EU-27 vertrouwen te hebben in het Europees Parlement, waarmee het Europees Parlement de instelling van de EU is die het meest wordt vertrouwd. Minder mensen verklaarden de Europese Commissie en de Raad te vertrouwen.

Tussen 2005 en 2008 steeg het aantal inbreukzaken in de EU-25 van 170 tot 207. In 2008 betrof driekwart van alle procedures tegen lidstaten wegens niet-nakoming van verplichtingen slechts drie beleidsterreinen: interne markt; milieu, gezondheid en consumentenbescherming; en justitie en binnenlandse zaken.

In 2001 heeft de Europese Raad als doel gesteld dat 98,5% van de communautaire wetgeving door de nationale autoriteiten moet zijn omgezet in nationale wetgeving. Hoewel dit omzettingpercentage tussen 2004 en 2008 is gestegen, lag het in 2008 nog enigszins onder het streefcijfer. In verschillende beleidssectoren lag het omzettingpercentage in dezelfde periode echter duidelijk onder het streefcijfer.

Openheid en participatie

De opkomst bij nationale parlementsverkiezingen in de EU-27 is tussen 2000 en 2008 gedaald. Over het algemeen was de participatie bij nationale verkiezingen hoger dan bij verkiezingen voor het Europees Parlement.

De beschikbaarheid van e-overheid voor essentiële overheidsdiensten in de EU-25 is tussen 2004 en 2007 gestaag toegenomen. Ook het gebruik van e-overheid door individuele burgers (van de EU-27) is tussen 2005 en 2008 toegenomen, hoewel er in de periode 2007-2008 een daling zichtbaar is. Zowel bij de beschikbaarheid van online-overheidsdiensten als het gebruik van e-overheid bestaan er verschillen tussen de lidstaten.

Van de EU-instellingen wordt het Europees Parlement het meest vertrouwd

Het aantal inbreukzaken is toegenomen

De EU-27 ligt op koers bij de omzetting van communautaire wetgeving

De opkomst bij verkiezingen is gedaald en is lager bij verkiezingen voor het Europees Parlement

De beschikbaarheid en het gebruik van

Economische instrumenten

Tussen 2000 en 2007 is het aandeel milieubelastingen/belastingen op arbeid in de EU-27 afgenomen. Hieruit blijkt dat er in deze periode een verschuiving van milieubelastingen naar belastingen op arbeid heeft plaatsgevonden. Zowel het aandeel van de milieubelastingen als het aandeel van de belastingen op arbeid in de totale belastingopbrengsten is echter gedaald.

*e-overheid zijn
toegenomen*

*Aandeel
milieubelastingen/
belastingen op
arbeid is gedaald*

Ligt de Europese Unie op het pad naar duurzame ontwikkeling?

Het doel van dit verslag is niet om een absoluut antwoord te geven op de vraag of de EU duurzaam is, aangezien er geen politieke of wetenschappelijke consensus bestaat over de betekenis van deze term of over het optimale niveau van veel van de in dit verslag gepresenteerde indicatoren.

De EU-strategie voor duurzame ontwikkeling omvat gemeenschappelijk vastgestelde doelstellingen en streefcijfers om de Europese Unie op wat impliciet is gedefinieerd als ‘het pad naar duurzame ontwikkeling’ te zetten. Daarom wordt in dit verslag een relatieve beoordeling gegeven van de mate waarin de EU in de juiste richting beweegt, gelet op de doelstellingen en streefcijfers. Daarbij ligt de focus op ‘duurzame ontwikkeling’ en niet op ‘duurzaamheid’².

De in dit verslag gepresenteerde indicatoren laten een nogal gemengd beeld zien. Beleidsgebieden waarop de ontwikkelingen positief kunnen worden genoemd, zijn ‘duurzame consumptie en productie’, met name waar het gaat om de productiepatronen, en ‘mondiaal partnerschap’ (met uitzondering van de kernindicator voor officiële ontwikkelingshulp). Aangezien de beoordelingen echter relatief zijn, betekent een positieve evaluatie niet noodzakelijkerwijs dat verdere vooruitgang niet nodig is, maar veeleer dat deze positieve ontwikkelingen in stand moeten worden gehouden om de doelstellingen en streefcijfers te halen.

Op andere beleidsterreinen zijn de trends minder positief of negatief, waaruit valt af te leiden dat de Europese Unie zich nog niet op het pad naar duurzame ontwikkeling bevindt. Dit geldt met name voor kwesties die verband houden met het energieverbruik, zoals blijkt uit de ongunstige ontwikkeling van de indicatoren voor de gebieden ‘klimaatverandering en energie’, ‘duurzame consumptie en productie’ en ‘duurzaam vervoer’. Dit is ook van invloed op het vermogen van de EU om haar doelstellingen met betrekking tot de klimaatverandering te verwezenlijken. De inspanningen om de druk op de biodiversiteit te verlichten zijn tot dusver niet succesvol geweest, wat erop wijst dat de EU nog niet op koers ligt bij het verwezenlijken van de doelstelling om het verlies aan biodiversiteit in 2010 een halt toe te roepen.

Het is ook interessant na te gaan welke wijzigingen zich hebben voorgedaan in de evaluatie van trends in vergelijking met het door Eurostat opgestelde voortgangsverslag 2007³, met name omdat beide verslagen in principe dezelfde kernindicatoren bevatten. Waar er in 2007 alleen gegevens over de productiviteit van hulpbronnen en de officiële ontwikkelingshulp van de EU-15 beschikbaar waren, is de evaluatie nu gebaseerd op gegevens van de EU-27. Alle andere kernindicatoren zijn gebaseerd op dezelfde geaggregeerde EU-gegevens als in 2007, maar zijn uiteraard accurater door het beschikbaar komen van gegevens over de extra jaren.

Vijf van de kernindicatoren laten vergelijkbare resultaten zien als in de editie van 2007. Lichte verbeteringen zijn vooral zichtbaar in de twee kernindicatoren

*Lichte
verbeteringen bij*

voor 'klimaatverandering en energie'. Deze verbeteringen zijn vooral het gevolg van de aanzienlijke vooruitgang die is geboekt in de jaren 2006 en 2007, hoewel de algemene trend nog steeds als gematigd negatief kan worden beschouwd. De ontwikkelingen zijn negatief of minder positief geworden op het gebied van de instandhouding van visbestanden, de arbeidsparticipatie van oudere werknemers en de officiële ontwikkelingshulp. De meest opvallende verandering was te zien in de officiële ontwikkelingshulp, die van 'duidelijk positief' naar 'duidelijk negatief' verschoof. Deze verandering hangt samen met het feit dat na 2006, toen de officiële ontwikkelingshulp van de EU-15 de collectieve doelstelling van 0,39% van het bruto nationaal inkomen overschreed, er een daling volgde die ertoe heeft geleid dat de algemene trend (nu van de EU-27) verder verwijderd kwam te liggen van het tussentijdse streefcijfer van 0,56 % in 2010.

De productiviteit van hulpbronnen is sinds de publicatie van het Voortgangsverslag 2005 van Eurostat⁴ verbeterd, hoewel deze ontwikkeling niet lineair is: was in het verslag van 2005 nog sprake van relatieve ont koppeling, in de editie van 2007 was er sprake van absolute ont koppeling. Daarna bleek in het verslag van 2009 dat de trend weer naar relatieve ont koppeling⁵ is verschoven, omdat het binnenlands materiaalverbruik weer is toegenomen.

In algemene zin, en met uitzondering van de kernindicatoren voor 'klimaatverandering en energie', lijkt er weinig vooruitgang geboekt sinds het Voortgangsverslag 2007, waarmee wordt bevestigd dat meer inspanningen nodig zijn om de Europese Unie op het pad naar duurzame ontwikkeling te zetten.

het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen en het gebruik van hernieuwbare energie sinds het vorige verslag

De opvallendste negatieve ontwikkeling betreft de officiële ontwikkelingshulp

Eindnoten

¹ [Mededeling van de Commissie: Integratie van duurzame ontwikkeling in het EU-beleid: toetsing 2009 van de strategie van de Europese Unie voor duurzame ontwikkeling, COM\(2009\) 400.](#)

² Het is nuttig om onderscheid te maken tussen de begrippen 'duurzame ontwikkeling' en 'duurzaamheid'. Duurzaamheid is een eigenschap van een systeem. De focus ligt daarbij op het in stand houden van een bepaalde toestand van een systeem in de tijd. Duurzame ontwikkeling verwijst naar een proces, waarbij de nadruk meer ligt op het idee van verandering of ontwikkeling. De strategie is erop gericht om 'de kwaliteit van het leven voortdurend te verbeteren', en de focus ligt daarom op het in stand houden van het proces van verbetering van het welzijn. Duurzame ontwikkeling houdt dus niet in dat er wordt gezocht naar een stabiel evenwicht, maar is een dynamisch begrip, waarbij wordt erkend dat veranderingen inherent zijn aan samenlevingen.

³ [Eurostat, *Measuring progress towards a more sustainable Europe - 2007 monitoring report of the EU sustainable development strategy*, Luxemburg, Bureau voor publicaties van de Europese Unie, 2007.](#)

⁴ [Eurostat, *Measuring progress towards a more sustainable Europe - Sustainable development indicators for the European Union*. Luxemburg, Bureau voor publicaties van de Europese Unie, 2005.](#)

⁵ Op het niveau van nationale en ook supranationale economieën wordt vaak onderscheid gemaakt tussen 'absolute' en 'relatieve' ont koppeling: relatieve ont koppeling betekent dat de throughput of de milieudruk per eenheid bbp is verminderd (ofwel dat er sprake is een toename van de materiaalproductiviteit), terwijl absolute ont koppeling inhoudt dat er sprake is van een afnemende throughput of milieudruk bij een groeiend bbp.

Bijlagen

Evaluatie van de indicatoren

De indicatoren zijn geëvalueerd aan de hand van een aantal objectieve regels, afhankelijk van de aanwezigheid of afwezigheid van een gekwantificeerde doelstelling voor een specifieke indicator. Deze regels zijn weliswaar niet perfect, maar vormen een eenvoudig, transparant, consistent en gemakkelijk te begrijpen beoordelingskader in het hele verslag.

De evaluatie wordt uitgevoerd op basis van vier relatieve categorieën die aangeven hoe positief of negatief de ontwikkeling van een indicator in de afgelopen jaren is geweest. De vier categorieën worden visueel weergegeven door de volgende pictogrammen, die afkomstig zijn uit de wereld van de weersvoorspellingen:

Pictogram	Zonder kwantitatieve doelstelling	Met kwantitatieve doelstelling
	De veranderingen zijn duidelijk positief in het kader van de verwezenlijking van de doelstellingen van de EU-strategie voor duurzame ontwikkeling	De veranderingen liggen op koers om het EU-streefcijfer te halen
	Geen of gematigd positieve veranderingen in het kader van de verwezenlijking van de doelstellingen	De veranderingen liggen dicht bij het theoretische lineaire pad naar verwezenlijking van de doelstelling
	De veranderingen zijn gematigd negatief in het kader van de verwezenlijking van de doelstellingen De veranderingen liggen ver van het theoretische lineaire pad naar verwezenlijking van de doelstelling	
	De veranderingen zijn duidelijk negatief in het kader van de verwezenlijking van de doelstellingen De veranderingen zijn de verkeerde richting op gegaan: de indicator heeft zich verwijderd van het pad naar verwezenlijking van de doelstelling	
:	Contextuele indicator of onvoldoende gegevens beschikbaar voor een evaluatie (er zijn bijvoorbeeld geen geaggregeerde EU-cijfers beschikbaar, of de tijdreeks is te kort voor een betrouwbare beoordeling)	

In deze publicatie wordt beoordeeld in welke mate de EU als geheel vooruitgang heeft geboekt bij de verwezenlijking van de EU-strategie voor duurzame ontwikkeling sinds de aanneming van de eerste EU-strategie in 2001¹. De evaluatie van elke indicator is daarom – voor zover mogelijk – gebaseerd op de ontwikkeling van de indicator voor de EU-27 vanaf 2000 tot het laatste jaar waarover gegevens beschikbaar waren². Voor veel indicatoren zijn voor de EU-27 echter geen gegevens over het jaar 2000 beschikbaar. In die gevallen wordt de evaluatie uitgevoerd met als referentiejaar het eerste jaar waarover gegevens voor de EU-27 beschikbaar zijn, op voorwaarde dat er gegevens voor de EU-27 over ten minste drie achtereenvolgende jaren beschikbaar zijn. In de andere gevallen zijn reeksen voor de EU-25 of de EU-15 gebruikt.

De contextuele indicatoren zijn in het verslag opgenomen om achtergrondinformatie te verstrekken, maar worden niet geëvalueerd, omdat ze niet geschikt zijn voor het monitoren van specifieke beleidsdoelstellingen.

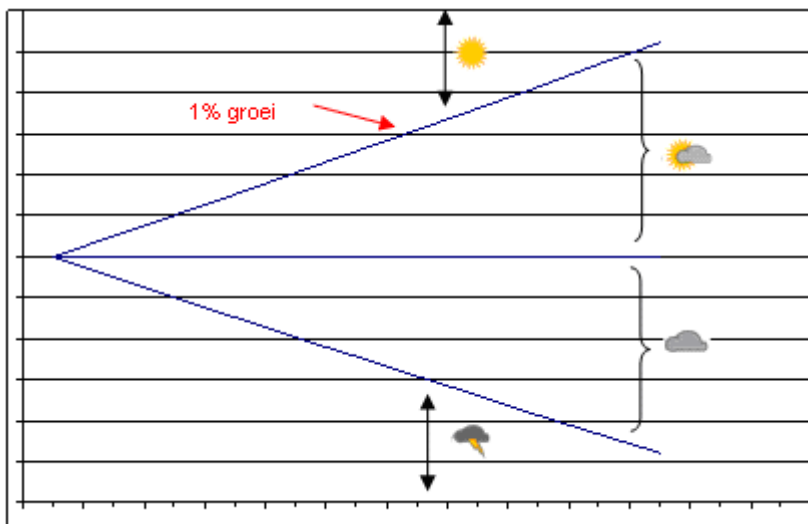
De evaluaties zijn gebaseerd op de wijze waarop elke indicator zich heeft ontwikkeld en omvatten geen prognoses voor de toekomst. De evaluatie is niet gericht op de duurzaamheid³ van de situatie op enig moment, maar op de relatieve richting van de veranderingen tot en met het laatste jaar waarover

gegevens beschikbaar zijn, afgezet tegen de doelstellingen van de EU-strategie voor duurzame ontwikkeling. Het is derhalve een relatieve en geen absolute beoordeling. Om een consistente aanpak voor alle indicatoren te waarborgen en om ad-hocwaardeoordelen te vermijden, is deze beoordeling gemaakt op basis van kwantitatieve regels. Afhankelijk van het soort indicator en de aan- of afwezigheid van een kwantitatieve doelstelling zijn twee verschillende berekeningsmethoden toegepast:

1. Indicatoren zonder kwantitatieve doelstelling:

Berekend wordt de gemiddelde jaarlijkse groei, gemeten als percentage, tussen 2000 en het laatste jaar waarover gegevens beschikbaar zijn. Wanneer de indicator al als een groeipercentage is geformuleerd, wordt het gemiddelde van de onderliggende reeks gebruikt. Een verandering wordt geacht significant te zijn (duidelijk positief of negatief) wanneer de gemiddelde jaarlijkse verandering in absolute termen groter is dan 1%. Wanneer de verandering groter dan 0% en kleiner dan 1% is (positief of negatief), wordt aangenomen dat er geen significante verandering heeft plaatsgevonden. De richting van de verandering is uiteraard in aanmerking genomen bij de evaluatie.

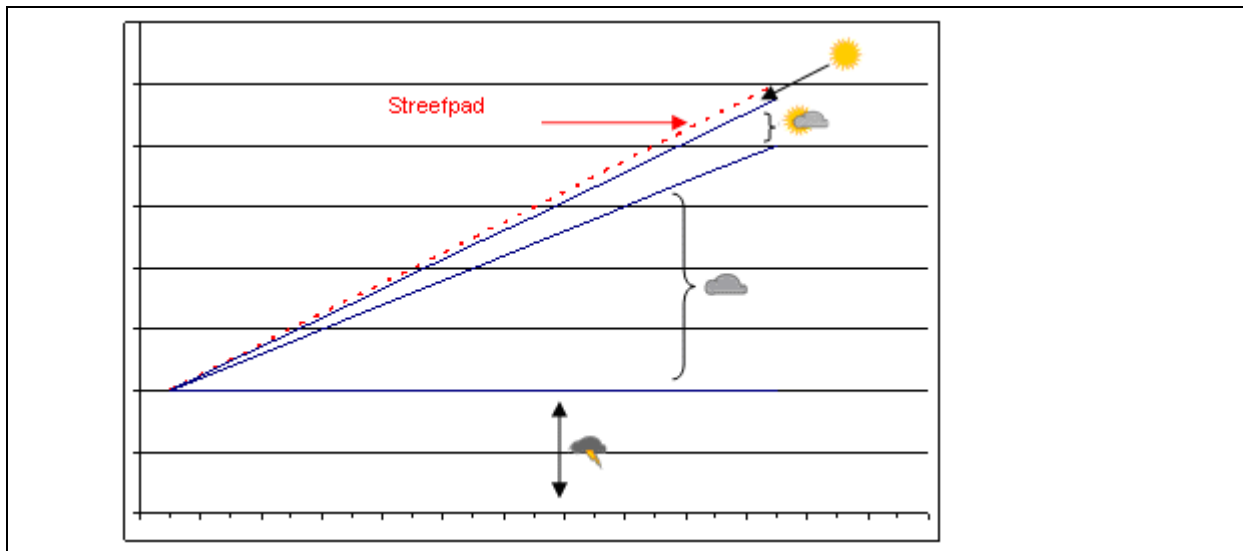
Schematische weergave van de evaluatie zonder doelstelling

2. Indicatoren met een kwantitatieve doelstelling:

Wanneer er een duidelijke kwantitatieve doelstelling aan een beleidsdoel is gekoppeld, wordt het gemiddelde jaarlijkse wijzigingspercentage berekend waarmee vooruitgang wordt geboekt van 2000 tot en met het laatste jaar waarover gegevens beschikbaar zijn, evenredig aan de vooruitgang die had moeten worden geboekt om te blijven op het theoretische lineaire pad tussen 2000 en het streefjaar. Bij een percentage van boven de 95% luidt de evaluatie 'op het streefpad' (duidelijk positief), bij 80-95% is dat 'dicht bij het streefpad' (gematigd positief) en bij een percentage van minder dan 80% is sprake van 'ver verwijderd van het streefpad' (gematigd negatief). Veranderingen worden als duidelijk negatief ingeschaald als ze zich in de verkeerde richting bewegen, dat wil zeggen verder weg van het streefpad.

Schematische weergave van de evaluatie met doelstelling

- ¹ Hoewel kan worden gesteld dat er langere perioden nodig zijn om de vooruitgang op weg naar duurzame ontwikkeling goed te kunnen beoordelen, is het doel van deze publicatie het beoordelen van de vooruitgang die is geboekt sinds de lidstaten op de verschillende deelgebieden verplichtingen zijn aangegaan. Het jaar 2000 is als referentiejaar gekozen omdat dat het laatste jaar met een rond getal was voordat in 2001 de eerste EU-strategie werd aangenomen.
- ² De geaggregeerde EU-cijfers worden terugberekend wanneer er voldoende informatie beschikbaar is – zo worden de geaggregeerde cijfers voor de EU-27 vaak ook gepresenteerd voor perioden voorafgaand aan de toetreding van Bulgarije en Roemenië tot de EU in 2007 en de toetreding van tien nieuwe lidstaten in 2004, alsof alle 27 lidstaten altijd al lid van de EU zijn geweest. Het label wordt veranderd wanneer de gegevens betrekking hebben op een ander geaggregeerd cijfer (de EU-25 of de EU-15), en er is een voetnoot toegevoegd wanneer de gegevens betrekking hebben op een gedeeltelijk geaggregeerd cijfer dat tot stand is gekomen op basis van onvolledige landeninformatie (er zijn geen gegevens beschikbaar voor bepaalde lidstaten of referentiejaar).
- ³ Het is nuttig om onderscheid te maken tussen de begrippen ‘duurzame ontwikkeling’ en ‘duurzaamheid’. Duurzaamheid is een eigenschap van een systeem. De focus ligt daarbij op het in stand houden van een bepaalde toestand van een systeem in de tijd. Duurzame ontwikkeling verwijst naar een proces, waarbij de nadruk meer ligt op het idee van verandering of ontwikkeling. De strategie is erop gericht om ‘de kwaliteit van het leven voortdurend te verbeteren’, en de focus ligt daarom op het in stand houden van het proces van verbetering van het welzijn. Duurzame ontwikkeling houdt dus niet in dat er wordt gezocht naar een stabiel evenwicht, maar is een dynamisch begrip, waarbij wordt erkend dat veranderingen inherent zijn aan samenlevingen.

Bijlage 2

Inhoud van de volledige Engelstalige editie

Voorwoord	Blz. 1
Synopsis	2
Dankwoord.....	3
Samenvatting.....	7
Inleiding	29
<i>Strategische doelstelling: economische welvaart</i>	
1. Sociaaleconomische ontwikkeling	40
Kernindicator: groei van het bbp per hoofd van de bevolking.....	46
Subgebied: economische ontwikkeling.....	49
Subgebied: innovatie, concurrentievermogen en eco-efficiëntie.....	53
Subgebied: werkgelegenheid	56
<i>Uitdaging 1: klimaatverandering en energie</i>	
2. Klimaatverandering en energie.....	66
Kernindicator: uitstoot van broeikasgassen	73
Kernindicator: verbruik van hernieuwbare energie	76
Subgebied: klimaatverandering	79
Subgebied: energie	83
<i>Uitdaging 2: duurzaam vervoer</i>	
3. Duurzaam vervoer	92
Kernindicator: energieverbruik van de vervoerssector in verhouding tot het bbp	98
Subgebied: vervoer en mobiliteit	101
Subgebied: effecten van het vervoer	110
<i>Uitdaging 3: duurzame consumptie en productie</i>	
4. Duurzame consumptie en productie.....	118
Kernindicator: productiviteit van hulpbronnen.....	124
Subgebied: gebruik van hulpbronnen en afval.....	127
Subgebied: consumptiepatronen	134
Subgebied: productiepatronen.....	139
<i>Uitdaging 4: instandhouding en beheer van natuurlijke hulpbronnen</i>	
5. Instandhouding en beheer van natuurlijke hulpbronnen	148
Kernindicator: populatie alledaagse vogelsoorten	155
Kernindicator: instandhouding van visbestanden	156
Subgebied: biodiversiteit	158
Subgebied: zoetwaterbestanden	161
Subgebied: mariene ecosystemen	164

Subgebied: landgebruik	165
<i>Uitdaging 5: volksgezondheid</i>	
6. Volksgezondheid	172
Kernindicator: gezonde levensjaren	177
Subgebied: gezondheid en ongelijkheden in de gezondheid.....	179
Subgebied: determinanten van de gezondheid	183
<i>Uitdaging 6: sociale integratie, demografie en migratie</i>	
7. Sociale integratie	194
Kernindicator: risico op armoede	200
Subgebied: monetaire armoede en leefomstandigheden	203
Subgebied: toegang tot de arbeidsmarkt.....	205
Subgebied: onderwijs	209
8. Demografische veranderingen	216
Kernindicator: arbeidsparticipatie van oudere werknemers	221
Subgebied: demografie	223
Subgebied: toereikendheid van het inkomen van ouderen	227
Subgebied: houdbaarheid van de openbare financiën	229
<i>Uitdaging 7: mondiale armoede en duurzame ontwikkeling</i>	
9. Mondiaal partnerschap	236
Kernindicator: officiële ontwikkelingshulp	243
Subgebied: globalisering van de handel.....	245
Subgebied: financiering voor duurzame ontwikkeling.....	248
Subgebied: mondiaal beheer van hulpbronnen	254
<i>Leidende beginselen</i>	
10. Goed bestuur	258
Subgebied: samenhang en doelmatigheid van het beleid	264
Subgebied: openheid en participatie	269
Subgebied: economische instrumenten.....	274
Bijlage I: Afkortingen en acroniemen.....	279
Bijlage II: Beschrijving van alle EU-indicatoren voor duurzame ontwikkeling per gebied.....	281
Bijlage III: Volledige lijst van EU-indicatoren voor duurzame ontwikkeling ...	291
Index	301